

Białystok, 20 maja 2014 r.

Autoreferat

1. IMIĘ I NAZWISKO

dr Elżbieta Kuźelewska
Uniwersytet w Białymstoku

2. WYKSZTAŁCENIE, POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE

- dyplom magistra nauk prawnych (z wyróżnieniem) uzyskany na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku w 1998 r. (tytuł pracy magisterskiej: Odpowiedzialność cywilna lekarza; promotor –prof. dr hab. Mieczysław Goettel);
- dyplom magistra nauk politycznych uzyskany na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego w 1999 r. (tytuł pracy magisterskiej: Formy demokracji bezpośredniej; promotor - prof. dr hab. Konstanty A. Wojtaszczyk);
- dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskany na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego w 2005 r. (tytuł rozprawy doktorskiej: Referendum w procesie integracji europejskiej; promotor - prof. dr hab. Eugeniusz Zieliński, recenzenci: prof. dr hab. Konstanty A. Wojtaszczyk i prof. dr hab. Ryszard Skarżyński).

3. INFORMACJA O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

- od 1 października 1999 r. do 30 września 2005 r. asystent na Wydziale Historyczno-Socjologicznym Uniwersytetu w Białymstoku (na urlopie macierzyńskim w okresie 15.07.2004 – 03.11.2004),

- od 1 października 2005 r. do 30 września 2007 r. asystent na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku (na urlopie macierzyńskim w okresie 02.01.2007 – 21.05.2007),
- od 1 października 2007 r. adiunkt na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ.U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.):

4.1. Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.), jako osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazuję przedsięwzięcie naukowe zatytułowane: ***Partycypacja społeczna w procesie integracji europejskiej***. Częściami składowymi ww. osiągnięcia są: monografia pt. ***Proces ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy i jego następstwa***, która ukazała się w 2011 r. nakładem wydawnictwa ASPRA-JR oraz **cykl 13 monotematycznych artykułów naukowych poświęconych uczestnictwu obywateli w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem form demokracji bezpośredniej**.

Omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Wybór tematyki głównego osiągnięcia naukowego w omawianym okresie wynika przede wszystkim z moich dotychczasowych zainteresowań oraz doświadczeń badawczych. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego moje zainteresowania naukowe skoncentrowały się na problematyce bezpośredniej partycypacji społecznej w procesie podejmowania decyzji, w szczególności w sprawach integracji europejskiej. Uczestnictwo obywateli, odwoływanie się rządzących do ich opinii w zakresie spraw dotyczących Unii Europejskiej (UE) jest niezwykle istotne z

kilku względów. Po pierwsze, zwiększająca się aktywność legislacyjna Parlamentu Europejskiego (PE) i szeroki zakres regulacji prawodawstwa unijnego w coraz większym stopniu współdecyduje o kształcie krajowych porządków prawnych. Owa specyficzna dwubiegowość ośrodków władzy wymaga, by w obu przypadkach zachowane zostały legitymizujące je standardy demokratyczne. Na poziomie europejskim trudno jest znaleźć źródło legitymizacji. Obywatele UE w dalszym ciągu mają raczej ograniczone możliwości współudziału w podejmowaniu decyzji – w drodze wyborów powszechnych do Parlamentu Europejskiego oraz poprzez bezpośrednie głosowanie w referendum krajowym, którego przedmiot głosowania dotyczy spraw z zakresu integracji europejskiej.

Proces integracji europejskiej nie kształtował się na fundamentach demokratycznych. Odbывał się poprzez podejmowanie decyzji drogą międzyrządową, często bez aktywnego uczestnictwa obywateli UE. Taki typ odgórnej (i nieraz niejawnej) polityki wobec współcześnie silnych fal eurosceptycyzmu skutkował coraz wyraźniejszą potrzebą dalszej demokratyzacji porządku europejskiego. Aktywizacja obywateli Unii w ramach instytucji europejskich społecznie legitymizowałaby kompetencje posiadane przez UE. Prawno-polityczna specyfika Unii powoduje, że mimo iż nie jest ona państwem, to przejawia wiele z jego cech i boryka się jednocześnie z wieloma swoistymi dla państwa problemami. W moim przekonaniu jednym z najistotniejszych, a zarazem najbardziej interesującym dla obszaru badań, jest problem partycypacji społecznej w procesie podejmowania decyzji związanych z kształtem i reformą UE.

Problematyka bezpośredniego udziału obywateli europejskich w reformowaniu UE stanowi główny kierunek moich zainteresowań naukowych.

Efektom prowadzonych badań w ramach tego obszaru jest publikacja łącznie 14 prac:

- 1 monografii,
- 1 współredakcja pracy naukowej w jęz. angielskim,
- 7 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 4 teksty w jęz. angielskim, 2 z nich opublikowane w czasopismach zagranicznych – litewskim i rumuńskim),
- 5 rozdziałów w pracach zbiorowych (4 napisane jęz. angielskim, spośród których jeden opublikowany jest w wydawnictwie słowackim i jeden w rosyjskim).

Głównym celem prowadzonych przeze mnie badań była analiza roli i znaczenia udziału obywateli w wyrażaniu woli w sprawach z zakresu integracji europejskiej. W swojej pracy badawczej koncentrowałam się głównie na dwóch możliwych formach wyrażenia swego stanowiska przez obywateli państw członkowskich UE względem integracji europejskiej – partycypacji w wyborach do PE i za pośrednictwem instytucji demokracji bezpośredniej (zwłaszcza referendum oraz elektronicznego głosowania).

Problematyka przedsięwzięcia jest ważna poznawczo i nie prezentowana dotychczas szerzej na gruncie polskiej nauki. W świetle przeprowadzonych i opisanych badań stwierdzić należy, iż próba zwiększenia demokratyzacji procesu decyzyjnego oraz zwiększenia udziału obywateli w sprawach europejskich systematycznie jest podejmowana. Na gruncie europejskim są to bezpośrednie wybory do PE i europejska inicjatywa obywatelska. Na gruncie krajowym jest to możliwość wyrażenia swego stanowiska w drodze referendum, którego przedmiot głosowania odnosi się do problematyki integracji europejskiej. Jednym z zamierzeń podjętych badań była próba ukazania stopnia zaangażowania obywateli w sprawy integracji europejskiej oraz próba odpowiedzi na pytanie czy głos ludu (wyrażony w referendum) był ostateczny i został uszanowany przez rządzących.

Badania były prowadzone przez mnie na kilku etapach. Po pierwsze, moje zainteresowania badawcze skoncentrowałam wokół problematyki deficytu demokracji (społecznej legitymizacji) w UE z uwagi na fakt, iż Unia od wielu lat zмага się z zarzutami o niedostatecznym poziomie legitymizacji podejmowanych decyzji na szczeblu społecznym oraz wąskim udziale obywateli państw członkowskich w procesie decyzyjnym. W miarę powiększania się składu WE, a od 1992 r. UE, rosła potrzeba przekazywania kompetencji na poziom ponadnarodowy. Co więcej, krąg uczestników procesów decyzyjnych był sukcesywnie rozszerzany, obecnie obejmuje państwa członkowskie UE, główne jej instytucje, instytucje konsultacyjne i doradcze. Równolegle pojawiały się zarzuty dotyczące deficytu demokracji w UE, brak wystarczających gwarancji dla bezpośredniego udziału obywateli państw członkowskich w procesie integracji europejskiej.

Spór o demokratyczny charakter UE wynika przede wszystkim z różnicy w rozumieniu ewolucji procesu integracji europejskiej. Zauważyć należy, iż nie ma powszechnej zgody co do twierdzenia o istnieniu deficytu demokracji w UE. Andrew

Moravcsik uznał, że mamy do czynienia z mitem deficytu demokracji, fałszywym i wydumanym problemem. Przede wszystkim UE nie jest państwem, lecz organizacją międzynarodową, która wyróżnia się spośród innych. Parlamenty narodowe są zaangażowane w proces tworzenia prawa w UE, obywatele europejscy w wyborach bezpośrednich wybierają swoich przedstawicieli do PE, istnieje europejska inicjatywa obywatelska. Czy można zatem wymagać więcej od organizacji międzynarodowej? Różnice w podejściach do UE, jej postrzegania i przyszłego kształtu są przedmiotem wielu zachodnioeuropejskich prac naukowych. Dominuje w nich jednak stanowisko przychylające się do twierdzenia o istnieniu deficytu demokracji w Unii. Stanowisko to wynika z faktu, iż UE w wielu aspektach wykazuje funkcjonalne podobieństwo do państwa i na wielu różnych płaszczyznach działa ona wspólnie z państwami członkowskimi. Różnica polega na tym, że instytucje UE nie powstały oddolnie – jak to się działo w przypadku państw – lecz na poziomie międzyrządowym. Zatem wchodząc w obszar państw członkowskich, UE wymaga legitymizacji swych działań. Szeroko zakrojona dyskusja na temat deficytu demokracji w UE skutkowałą próbą podejmowania rozwiązań mających na celu zainteresowanie, zbliżenie i w efekcie aktywne zaangażowanie obywateli w proces integracji europejskiej.

Uznać należy, iż odwoływanie się rządzących do opinii obywateli celem wyrażenia przez nich stanowiska w kwestiach dotyczących szeroko rozumianej integracji europejskiej można rozważać jako pewną formę ewolucji systemu politycznego UE, w którym szczególny nacisk kładzie się na zaangażowanie zwykłych ludzi. Wynikiem podejmowanych w tym zakresie badań są następujące publikacje:

- E. Kuzelewska, 2008, *Duńskie i szwedzkie referendum w sprawie przyjęcia euro*, „Przegląd Prawa Publicznego” nr 1, s. 56-71.
- E. Kuzelewska, 2009, *Znaczenie demokracji bezpośredniej w systemach politycznych państw skandynawskich*, [w:] A. Stępień – Kuczyńska, K. Dośpiał – Borysiak, Ł. Loś (red.), *Regiony Europy. Uwarunkowania, wyzwania i perspektywy rozwoju*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 163-178.
- E. Kuzelewska, 2011, *Social participation and the process of EU reforming. From the Treaty establishing Constitution for Europe to the Treaty of Lisbon* [w:] A. Trzcielińska-Polus, B. Curyło, S. Garsztecki (eds.), *Collective identity, international*

cooperation and national interest in Europe and beyond, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole, s. 64-83.

- E. Kuźlewska, 2012, *Demokracja bezpośrednia w Unii Europejskiej (ze szczególnym uwzględnieniem Traktatu Konstytucyjnego Unii Europejskiej)* „Przegląd Politologiczny” nr 2, s. 49-64.
- E. Kuźlewska, 2013, *Do the Swiss not want to join the European Union? Swiss referenda on European integration*, „Przegląd Politologiczny”, nr 3, s. 85-97.

Po drugie, w swoich badaniach naukowych podjęłam próbę ukazania udziału obywateli europejskich w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Skoncentrowałam się także na problematyce elektronicznego głosowania (*e-voting*), które stanowi całkiem uznaną metodę głosowania w wybranych państwach. Jeśli chodzi o szeroki zakres wykorzystania elektronicznego głosowania i doświadczeń państw na tym obszarze, niewątpliwie liderem w tym zakresie jest Estonia (obok Szwajcarii). Z uwagi na interesujące rozwiązania prawne i dotychczasowe doświadczenia, zwłaszcza w elektronicznej partycypacji w wyborach do Parlamentu Europejskiego, szczegółowej analizie poddałam przypadek Estonii. Zwróciłam także uwagę na niezadowalającą frekwencję w wyborach do PE. Wybór Parlamentu Europejskiego w głosowaniu powszechnym i bezpośrednim czyni go instytucją unikalną z perspektywy doświadczeń międzynarodowych. Co więcej Parlamentowi Europejskiemu decyzją Rady nr 2002/772/WE z dnia 25 czerwca i 23 września 2002 4. nadano uprawnienie do opracowania projektu jednolitej procedury wyborczej lub zasad wspólnych dla wszystkich państw członkowskich. Z uprawnienia tego PE nie skorzystał, a partycypacja w wyborach do tego organu systematycznie spada. Zagadnień tych dotyczą następujące publikacje:

- E. Kuźlewska, 2010, *The Challenges of Modern Democracy*, „Constantin Brancusi University of Targu-Jiu Annals – Juridical Sciences Series”, nr 4, s. 169-180.
- E. Kuźlewska, 2011, *Direct Democracy in the European Union*, [w:] *Harmonization and Unification of Law in the European Context. Security Priorities of Today and New Views on the Development of International Law*, Bratislava Wydaw. Comenius University, s. 157-161.

- E. Kuźelewska, I. Kraśnicka, 2013, *E-voting to the European Parliament and United States Congress. An attempt of comparison*, [w:] E. Kuźelewska, D. Kloza (eds.), *Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy*, ASPRA-JR, s. 335-358.
- E. Kuźelewska, 2013, *Partycypacja w wyborach do Parlamentu Europejskiego: od bezpośredniej do głosowania elektronicznego*, „Miscellanea Historico-Iuridica” tom 12, s. 381-398..

Istotną publikacją w tym obszarze badań jest praca zbiorowa pod moją współredakcją pt. *Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Aspra-JR (Warszawa-Białystok 2013). Publikacja jest wynikiem zainicjowanego przeze mnie przedsięwzięcia naukowego (międzynarodowy projekt badawczy w ramach działalności Centre for Direct Democracy Studies), którego zadanie sprowadzało się do ukazania zależności pomiędzy wyborami do Parlamentu Europejskiego a wyzwaniami współczesnej demokracji. Praca powstała w oparciu o artykuły naukowe autorów reprezentujących różne instytucje naukowe (w tym zagraniczne). W moim przekonaniu walorem tej publikacji jest ukazanie specyfiki systemu wyborczego do PE państw członkowskich UE, jego (ewentualnego) usprawnienia, analizy udziału wyborców i wskazanie tych elementów, na których może wzorować się przyszły ujednolicony europejski system wyborczy, kładący nacisk na zwiększenie zaangażowania udziału obywateli w wyborach.

Szczegółowo zajęłam się także problematyką ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, zwłaszcza analizą negatywnych wyników głosowania we Francji i Holandii, które skutkowały odrzuceniem traktatu i odejściem od idei sfederalizowanej Europy. Efektem podejmowanych w tym zakresie badań były następujące publikacje:

- E. Kuźelewska, 2009, *The Impact of Referendums on the Process of European Integration*, „Baltic Journal of Law and Politics” nr 2 (2), s. 181-200.
- E. Kuźelewska, 2011, *The Netherlands in the Face of the Problem of Direct Democracy – the Case of the Constitution for Europe*, „Athenaeum. Polish Political Science Studies,” vol. 29, s. 157-179.

Zwieńczeniem prowadzonych przeze mnie kilkuletnich badań nad bezpośrednim zaangażowaniem obywateli w proces reformowania integracji europejskiej jest monografia pt. *Proces ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy i jego następstwa*, Wyd. Aspra-JR, Warszawa 2011. Celem książki było ukazanie bezpośredniej roli obywateli w procesie ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy¹, wskazanie głównych powodów jej odrzucenia oraz konsekwencji nieprzyjęcia tego dokumentu. Ratyfikacja Konstytucji dla Europy miała być jednym z istotnych etapów budowy UE i procesu pogłębiania integracji europejskiej. Przyjęcie tego dokumentu w bezpośrednim głosowaniu przez obywateli UE miało stanowić potwierdzenie trwałości i stabilności jej istnienia, przy okazji dowieść braku różnic pomiędzy opinią publiczną a elitami politycznymi wobec nowego kształtu integracji europejskiej.

W warstwie deskrypcyjnej wymienionej pracy usystematyzowałam wiedzę na temat potrzeby prac nad przyjęciem dwóch traktatów: Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy oraz tzw. Traktatu Lizbońskiego (Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską). W warstwie eksplanacyjnej wyjaśniłam podłoże i (odmienne) wyniki głosowania w Hiszpanii, Francji, Holandii i Luksemburgu w sprawie przyjęcia Traktatu Konstytucyjnego (2004) oraz w Irlandii w sprawie Traktatu Lizbońskiego (2008 i 2009). Natomiast w warstwie prognostycznej podjęłam próbę odpowiedzi na pytanie o kierunek dalszego reformowania UE z uwzględnieniem bezpośredniego zaangażowania obywateli europejskich.

Jednym z najważniejszych pytań badawczych, jakie postawiłam w trakcie analizy materiału badawczego, było nakreślenie konsekwencji odrzucenia Konstytucji dla Europy dla całego procesu integracji europejskiej. Przyjmuje się, że Traktat Konstytucyjny miał być wstępnym krokiem do zrealizowania idei „Stanów Zjednoczonych Europy”. Odrzucenie konstytucji europejskiej skutkowało rozpoczęciem prac nad nowym dokumentem, zakończonym przygotowaniem i w efekcie ratyfikacją Traktatu Lizbońskiego. Podkreślić z należy, iż po raz pierwszy w historii integracji europejskiej odrzucenie traktatu przez obywateli europejskich skutkowało

¹ Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy określany jest także jako Traktat Konstytucyjny (UE), Konstytucja dla Europy lub „konstytucja europejska”.

definitywnym jego fiaskiem. Zaznaczyć należy, że w latach poprzednich również zdarzały się przypadki nieprzyjęcia w referendum traktatów unijnych (1992 r. – Traktat z Maastricht, 2001 r. – Traktat z Nicei) z tą różnicą, że po raz pierwszy w historii integracji europejskiej los traktatu unijnego został przesądzony przez *vox populi*, a nie polityków. Decyzja obywateli została uszanowana. Co więcej, rozpoczęto i zakończono prace nie tylko nad nowym dokumentem – Traktatem z Lizbony, ale podjęto wysiłki celem zwiększenia zakresu legitymizacji bezpośredniej na szczeblu UE w postaci europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

Konstrukcja pracy opiera się na sześciu rozdziałach. Rozdział pierwszy poświęcony jest ukazaniu procesu tworzenia Traktatu ustawiającego Konstytucję dla Europy i trudnościom w jego ratyfikacji. Omówiłam w nim dyskusję polityczną nad kwestią deficytu demokratycznego UE i trzyletnie prace Konwentu Europejskiego, zwieńczeniem których było uchwalenie tekstu Traktatu Konstytucyjnego. Sukces Konwentu wyrażał się głównie w zmaterializowaniu „konstytucyjnej woli”, która według d’Estaigna, miała przetrwać 50 lat. W rozdziale omówieniu poddano systematykę i treść Konstytucji dla Europy, wskazując zarówno jej pozytywne aspekty, jak też prawne niedociągnięcia.

Rozdział drugi dotyczy hiszpańskiego głosowania nad przyjęciem Traktatu Konstytucyjnego. Hiszpanie po raz pierwszy mieli możliwość bezpośredniego udziału w podjęciu decyzji odnoszącej się do procesu integracji europejskiej. Omówiona została postawa Hiszpanów wobec integracji europejskiej, kampania informacyjna oraz stanowisko hiszpańskich partii politycznych. Analizie poddano także dość niską frekwencję i wskazano powody, dla których Hiszpanie opowiedzieli się za przyjęciem tego dokumentu.

Rozdział trzeci jest najobszerniejszy i koncentruje się na głosowaniu Francuzów w sprawie ratyfikacji Konstytucji dla Europy. W rozdziale tym wyjaśniłam powody podjęcia decyzji o odwołaniu się do woli ludu w omawianej sprawie, przeanalizowałam postawę Francuzów wobec procesu integracji europejskiej i korzyści czerpane przez Francję z tytułu członkostwa w UE. Ukazałam także stanowisko francuskich partii politycznych oraz prasy wobec przyjęcia Konstytucji dla Europy. Podjęłam także próbę wskazania i omówienia głównych przyczyn odrzucenia dokumentu w głosowaniu bezpośrednim przez Francuzów. Wyniki negatywnego głosowania w państwie, które było założycielem i wciąż pozostaje „motorem” integracji europejskiej, z

niedowierzaniem zostały przyjęte nie tylko we Francji, ale w całej UE. Stąd też szczegółowej analizie poddałam powody tego głosowania, wskazałam profil grupy wyborców głosujących przeciwko ratyfikacji traktatu. Szczególną uwagę zwróciłam na plebiscytarny charakter głosowania i omówiłam zależności pomiędzy sympatią (lub jej brakiem) wobec głowy państwa a postawą Francuzów i wyrażaniu przez nich swej woli.

Rozdział czwarty poświęcony jest bezpośredniemu uczestnictwu Holendrów w ratyfikacji Konstytucji dla Europy. Podobnie jak Hiszpanie, mieszkańcy Niderlandów po raz pierwszy uczestniczyli w ogólnonarodowym referendum. Podkreślić należy, iż decydujący wpływ na wyniki holenderskiego referendum z pewnością wywarł rezultat francuskiego głosowania. Odrzucenie dokumentu przez Francuzów i Holendrów wymagało przeprowadzenia dokładnej analizy powodów podjęcia takiej decyzji oraz odpowiedniej interpretacji wyników woli obywateli. Brak zgody na przyjęcie Traktatu Konstytucyjnego był wielkim zaskoczeniem ze względu na fakt, iż zgody tej odmówili obywatele państw założycielskich UE, zaś współcześnie uchodzących za „motory” integracji europejskiej. W oparciu o zgromadzony materiał badawczy (sondaże opinii publicznej oraz dostępne publikacje i raporty), odrzucenia Traktatu Konstytucyjnego nie należy utożsamiać z odmową kontynuacji idei integracji europejskiej. Powody nieprzyjęcia dokumentu były zgoła inne (jedynie niewielka część respondentów nie biorących udziału w referendum przyznawała, że ich absencja była wyrazem sprzeciwu wobec integracji europejskiej).

Rozdział piąty dotyczy luksemburskiego głosowania nad przyjęciem Traktatu Konstytucyjnego. W świetle poprzednich negatywnych głosowań we Francji i Holandii decyzja o przeprowadzeniu referendum w Luksemburgu była zaskakująca. Celem rozdziału było wskazanie powodów, dla których zarządzono głosowanie ludowe, przedstawienie stanowiska luksemburskich partii politycznych, wyników głosowania i zachowań wyborczych.

Celem rozdziału ostatniego – szóstego – było ukazanie następstw odrzucenia Konstytucji dla Europy i szczegółowe omówienie przygotowania nowego dokumentu, którym był Traktat zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską – określany jako Traktat Reformujący (Traktat Lizboński). Traktat ten został poddany pod akceptację w drodze referendum tylko w jednym

państwie - Irlandii. Negatywny wynik głosowania (2008) i rok później pozytywny rezultat referendum stały się przedmiotem analizy tego rozdziału.

W oparciu o wyniki prowadzonych badań sformułowałam wniosek, że partycypacja społeczna w procesie integracji europejskiej stanowi cenne źródło wiedzy o współczesnych procesach politycznych nie tylko w poszczególnych państwach członkowskich UE, ale też w jej obrębie. Doświadczenia w zakresie bezpośredniego wyrażenia woli wobec ratyfikacji Konstytucji dla Europy - zwłaszcza Francji i Holandii - wskazują na coraz większe znaczenie udziału obywateli w podejmowaniu decyzji. Odważna skądinąd postawa Francuzów i Holendrów przyczyniła się po części do poważnego kryzysu w UE i skutkowałą fiaskiem dokumentu. *Vox populi* został uszanowany, choć główne postanowienia traktatu stały się podstawą kompromisu znajdującego swój wyraz w Traktacie z Lizbony. Analiza wyników pracy powinna być także pomocna przy kreśleniu scenariuszy przyjęcia Turcji do Unii Europejskiej, bowiem kwestia tureckiej akcesji była jedną z częściej poruszanych w procesie ratyfikacji Traktatu Konstytucyjnego UE. Turcja byłaby największym państwem członkowskim UE, a więc dość wpływowym, co mogłoby stanowić istotne zagrożenie dla europejskiej tożsamości, dotychczasowych wartości i ważnych symboli. Sprzeciw wobec obecności Turcji w Europie wynikał w pewnej mierze z poczucia zagrożenia dla interesów narodowych.

W latach 2009-2011 realizowałam grant badawczy własny pt. *Referendum w sprawie ratyfikacji Traktatu Konstytucyjnego Unii Europejskiej* (nr grantu NN116 233936), którego głównym zadaniem było prześledzenie procesu tworzenia i przyjęcia Konstytucji dla Europy oraz próba analizy niepowodzenia tego przedsięwzięcia. Na potrzeby projektu przeprowadziłam badania naukowe w zagranicznych ośrodkach naukowych – we Francji (Université Paris – Sorbonne, Université Montesquieu w Bordeaux, Université de Rennes), w Holandii (Uniwersytet w Leidzie oraz Uniwersytet w Amsterdamie), w Belgii (Université Libre de Bruxelles, Université Catholique w Louvain-la-Neuve, biblioteki Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego) oraz w Luksemburgu (Uniwersytet w Luksemburgu). Badania naukowe pozwoliły na przygotowanie ww. monografii.

Wyniki swoich badań upowszechniałam także w formie wystąpień na konferencjach krajowych i międzynarodowych (chronologicznie):

1. Konferencja „Centra i peryferia w globalnym i regionalnym systemie stosunków międzynarodowych na progu XXI wieku”, 2008 r., Uniwersytet Gdański, Gdynia., referat: *Irlandia po referendach w sprawie Traktatu Nicejskiego i Lizbońskiego - w drodze ku peryferiom*,
2. Konferencja w Chełmie organizowana przez Wyższą szkołę Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w dn. 28-30 IV 2009 nt. „Mity i stereotypy w polityce. Przeszłość i teraźniejszość. Wystąpienie po tytułem: *Holendrzy narodem niechętnym integracji europejskiej? Mit czy rzeczywistość?*,
3. Konferencja międzynarodowa organizowana 22 maja 2009 r. przez Uniwersytet Witolda Wielkiego w Kownie nt. „Impact of Globalisation to Law: New Challenges and New Opportunities”. Wystąpienie – *Impact of Referendum on the Process of the European Integration*,
4. Konferencji UMCS 10-11.06.2010 „Stan i perspektywy demokracji bezpośredniej w Polsce i świecie”, wystąpienie: *Hiszpańskie referendum w sprawie ratyfikacji traktatu konstytucyjnego UE*,
5. Konferencja „Kryzys przywództwa we współczesnym świecie” 13-14.04. 2010 (SWPS), wystąpienie: *Przywództwo Jacques’a Chiraka a nieudane referendum w sprawie ratyfikacji Traktatu Konstytucyjnego UE*,
6. Międzynarodowa konferencja naukowa w Rumunii w Targu-Jiu 4-6.06.2010, referat: „Democracy, Innovation and Progress”; wystąpienie *The challenges of modern democracy*,
7. Międzynarodowa konferencja naukowa “Law as a Unifying Factor of Europe - Jurisprudence and Practice”, Bratislava 21.-23.10.2010, wystąpienie pt. *Direct Democracy in the EU*,
8. Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. “ТЕХНОЛОГИЗАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ТЕОРИЯ, ОПЫТ, ПЕРСПЕКТИВЫ”, Uniwersytet Mira i Sogłasija, Moskwa (Rosja), 2012 r. E. Kuźelewska, A.R. Bartnicki, referat: *The crisis of democracy or the crisis of the*

leadership in the EU?

9. Konferencja międzynarodowa pt. „Quo vadis Europa? ‘Whither Europe? European integration in transformation’ ”, Uniwersytet Jagielloński, 19-20.09.2013, Kraków, referat: *Wybory do Parlamentu Europejskiego świadectwem kryzysu tożsamości europejskiej?*
10. Międzynarodowe seminarium naukowe pt. „Impact of Europeanization on the Swiss political system”, Uniwersytecie w Lucernie, Szwajcaria, 5.05.2014 r., referat: *Swiss direct democracy versus European Integration.*

Wyniki badań prezentowałam także w formie wykładów na zagranicznych uniwersytetach w ramach programu LLP-Erasmus:

1. Uniwersytet w Bari (Włochy), 2010, cykl wykładów dla studentów studiów magisterskich pt. *Impact of Referendum on the Process of European Integration*,
2. Uniwersytet Yeditepe w Stambule (Turcja), 2011, cykl wykładów dla studentów studiów magisterskich pt. *Referendum in the Process of European Integration*,
3. Uniwersytet Arystotelesa w Salonikach (Grecja), 2013, cykl wykładów dla studentów studiów licencjackich pt. *Social participation and the process of EU reforming* oraz studentów studiów doktoranckich pt. *Direct Democracy in Comparative Perspective.*

5. POZOSTAŁE OBSZARY ZAINTERESOWAŃ NAUKOWYCH I POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE ORAZ ORGANIZACYJNE

5.1. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i osiągnięcia w tym zakresie

Oprócz głównego nurtu badań, jakim jest partycypacja społeczna w procesie integracji europejskiej, moje zainteresowania badawcze skoncentrowały się wokół innych obszarów, w ramach których opublikowałam łącznie 28 prac: 2 monografie (w jednej jestem współautorką), współredagowałam 4 prace zbiorowe (jedną w jęz. angielskim), opublikowałam 22 artykuły (7 we współautorstwie) oraz 3 recenzje publikacji naukowych. W opublikowanych pracach poruszałam tematy, które można podzielić na cztery główne obszary badawcze.

Pierwszy obszar badawczy koncentruje się na tematyce demokracji bezpośredniej, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji referendum i inicjatywy ludowej. Studia w tym obszarze są kontynuacją badań prowadzonych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora. W ramach problematyki demokracji bezpośredniej analizie poddałam państwa Europy Zachodniej, Polskę oraz państwa postradzieckie. W ramach tego obszaru badawczego opublikowałam:

- 1 monografię,
- 2 artykuły w czasopiśmie naukowym (jeden w jęz. angielskim),
- 2 rozdziały w pracach zbiorowych.

Opublikowane prace szeroko omawiają formy demokracji bezpośredniej (zwłaszcza instytucję referendum) i praktyczne ich wykorzystywanie zarówno w państwach z kręgu cywilizacji zachodniej, jak też pozostałych. Szczegółowej analizie poddana została rola szwajcarskiego parlamentu w postępowaniu referendalnym. Omówiono także wykorzystanie instytucji referendum w Rosji, Ukrainie i Białorusi:

- E. Kuźlewska, 2006, *Referendum w procesie integracji europejskiej*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa ss. 352,
- E. Kuźlewska, A.R. Bartnicki, 2008, *Referendum in Poland and Russia. Comparative analysis attempt*, "Przegląd Stosunków Międzynarodowych/ The International Review", nr 3, 4 (157, 158), s. 116-132.
- E. Kuźlewska, 2009, *Grenlandia wobec procesu integracji europejskiej*, [w:] K. Kamińska, S. Mrozowska, G. Piwnicki (red.), *Państwa-regiony-świat w kształtującej się rzeczywistości globalnej*, Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, s. 171-179,
- E. Kuźlewska, A.R. Bartnicki, 2010, *Referendum w Rosji, na Białorusi i Ukrainie. Próba analizy porównawczej*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” nr 25, s. 83-108,
- E. Kuźlewska, 2011, *Udział Szwajcarskiego Zgromadzenia Federalnego w postępowaniach referendalnych*, [w:] T. Mołdawa, J. Zaleśny (red.), *Parlamentaryzm w świecie współczesnym. Między ideą a rzeczywistością*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa, s. 308-325,

Drugi obszar badawczy dotyczy specyfiki systemów politycznych państw postradzieckich. W ramach badań prowadzonych w tym nurcie dokonałam analizy rozwiązań prawno-politycznych wybranych państw postradzieckich: Turkmenistanu, Tadżykistanu, Białorusi i Rosji. Część badań poświęcona była porównaniu pozycji głowy państwa w wybranych państwach. W ramach tej tematyki napisałam:

- 2 artykuły naukowe (1 w jęz. angielskim w czasopiśmie znajdującym się na liście ERIH),
- 6 rozdziałów w pracach zbiorowych (1 w jęz. angielskim),
- dwa hasła encyklopedyczne.

Teksty poświęcone specyfice systemów politycznych państw postradzieckich są następujące:

- E. Kuźewska, A.R. Bartnicki, 2009, *Axiological foundation of non-democratic regimes in selected post-soviet republics*, "Studies in Logics, Grammar and Rhetoric", vol. 19 (32), s. 153-170 (czasopismo znajduje się na liście ERIH),
- E. Kuźewska, A.R. Bartnicki, 2009, *Patologie w demokratycznym sprawowaniu władzy w Rosji i Wenezueli. Próba analizy porównawczej* [w:] P.R. Suwaj, D. Kijowski (red.), *Patologie w administracji publicznej*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa, s. 271-282,
- A.R. Bartnicki, E. Kuźewska, 2009, *Demokracja czy autorytaryzm? Analiza zjawiska na przykładzie Rosji i państw Ameryki Łacińskiej*, [w:] S. Zyborowicz (red.), *Demokracja w Polsce i na świecie*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, s. 148-169,
- E. Kuźewska, A.R. Bartnicki, 2010, *The Constitutional and Structural Position of the President of the French Fifth Republic and the Russian Federation. The Attempt at the Comparative Analysis*, [w:] J. Matwiejuk, K. Propkop (eds.), *Evolution of Constitutionalism in the Selected States of Central and Eastern Europe*, Wydawnictwo Temida 2, Białystok, s. 386-414,
- A.R. Bartnicki, E. Kuźewska, 2010, *Społeczeństwo obywatelskie w autorytarnych państwach postradzieckich objętych Partnerstwem Wschodnim*, [w:] M. Zdanowicz,

- T. Dubowski, A. Piekutowska (red.), *Partnerstwo Wschodnie. Wymiary realnej integracji*, Aspra-JR, Warszawa, s. 165-183,
- E. Kuźlewska, 2010, *Mechanizmy rządzenia w Turkmenistanie*, [w:] J. Zalewski (red.), *Zagadnienia ustrojowe państw poradzieckich*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa, s. 178-194,
 - A.R. Bartnicki, E. Kuźlewska, 2010, *Rola referendum w państwach niedemokratycznych*, [w:] T. Koziół, P. Maj, W. Paruch (red.), *Adaptacja-reforma-stabilizacja. Przestrzeń publiczna we współczesnych systemach politycznych*, Wydaw. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 289-300,
 - E. Kuźlewska, 2012, *System polityczny Tadżykistanu* [hasło encyklopedyczne], [w:] B. Dziemidok – Olszewska, W. Sokół (red.), *Instytucje i systemy polityczne. Encyklopedia politologii, tom 2*, Wolters Kluwer, Warszawa, s. 857-861,
 - E. Kuźlewska, 2012, *System polityczny Turkmenistanu* [hasło encyklopedyczne], [w:] B. Dziemidok – Olszewska, W. Sokół (red.), *Instytucje i systemy polityczne. Encyklopedia politologii, tom 2*, Wolters Kluwer, Warszawa, s. 866-869,
 - E. Kuźlewska, 2013, *Porównanie pozycji ustrojowej prezydenta Federacji Rosyjskiej i Republiki Białoruś*, „Studia Politologiczne” vol. 33.

Trzeci obszar badawczy odnosi się do szeroko rozumianych europejskich systemów politycznych. W ramach tej problematyki koncentrowałam swoje badania m.in. na omówieniu systemów politycznych wybranych państw Europy Zachodniej, specyfice Partnerstwa Wschodniego będącego elementem Europejskiej Polityki Sąsiedztwa UE. Wskazałam również tło historyczne i wartości, które legły u podstaw zawiązania i kontynuacji współpracy transatlantyckiej. Szczegółowemu omówieniu poddałam proces dewolucji Walii. W tym obszarze opublikowałam:

- 1 monografię (jestem współautorką),
- 1 pracę zbiorową we współredakcji (w jęz. angielskim),
- 4 rozdziały w pracach zbiorowych (w tym 2 w jęz. angielskim).

Publikacje z zakresu tego obszaru badawczego są następujące:

- B.H. Toszek, E. Kuźlewska, 2011, *Od wizji do rzeczywistości. Dziesięć lat dewolucji Walii*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa, ss. 193,

- E. Kuźlewska, 2008, *Pojęcie i cechy totalitaryzmu* [w:] I. Grat (red.), *Człowiek przeciwko człowiekowi. Filozofia, polityka i prawo a systemy totalitarne*, Wydawnictwo Prymat, Białystok, s. 29-38,
- E. Kuźlewska, 2011, *Partnerstwo Wschodnie jako specyficzna forma europejskiej Polityki Sąsiedztwa*, [w:] J. Diec (red.), *Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata. Kontekst międzynarodowy*, Wydaw. Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, Kraków, s. 295-312,
- E. Kuźlewska, 2011, *Contemporary Political Systems*, [w:] H. Sierocka (red.), *Legal English. Niezbędnik przyszłego prawnika*, Wydaw. Publikator, Białystok, s. 283-288,
- E. Kuźlewska, 2012, *Strategic Landscape of Transatlantic Partnership*, [w:] E. Kuźlewska, D. Kloza (eds.), *The Challenges of Modern Democracy and European Integration*, ASPRA-JR, s. 197-220.
- E. Kuźlewska, D. Kloza (red.), 2012, *The Challenges of Modern Democracy and European Integration*, Warszawa-Białystok, Wyd. Aspra – JR, ss. 249.

Ostatni obszar badawczy obejmuje międzynarodowe stosunki polityczne.

Efektom moich zainteresowań w ramach tego obszaru było współredagowanie trzech prac zbiorowych:

- E. Kuźlewska, A.R. Bartnicki (red.) 2009, *Zachód w globalnej i regionalnej polityce międzynarodowej*, Toruń 2009, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 406,
- A.R. Bartnicki, E. Kuźlewska, (red.), 2009, *Wschód w globalnej i regionalnej polityce międzynarodowej*, Toruń 2009, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 260,
- E. Kuźlewska, K. Stefanowicz (red.), 2009, *Wybrane problemy globalnej i regionalnej polityki międzynarodowej*, Toruń 2009, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 302.

oraz zaangażowanie w prace nad podręcznikiem pod redakcją Jadwigi Stachury pt. *Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, 2010. Opublikowałam 4 rozdziały do wskazanego podręcznika:

- E. Kuźlewska, 2010, Rozdział I, *Stosunki międzynarodowe i ich uczestnicy*, [w:] J. Stachura (red.), *Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, s. 9-29,
- E. Kuźlewska, 2010, Rozdział III, *Europa podczas zimnej wojny*, [w:] J. Stachura (red.), *Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, s. 59-87,
- E. Kuźlewska, J. Stachura, 2010, Rozdział V, *Europa w okresie pozimnowojennym*, [w:] J. Stachura (red.), *Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, s. 107-142,
- E. Kuźlewska, 2010, Rozdział XIV, *Strategia polityki zagranicznej RP*, [w:] J. Stachura (red.), *Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, s. 297-317.

5.2. Projekty i granty

W ramach mojej pracy naukowej uczestniczyłam i nadal biorę czynny udział w projektach badawczych.

Uczestniczyłam w dwóch krajowych grantach badawczych oraz trzech międzynarodowych projektach badawczych.

Grant własny pt. *Referendum w sprawie ratyfikacji Traktatu Konstytucyjnego Unii Europejskiej* (nr grantu NN116 233936) realizowałam w okresie od lipca 2009 do stycznia 2011 roku (charakter udziału: kierownik projektu). Grant był realizowany na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Realizacja projektu umożliwiła mi przeprowadzenie kwerend bibliotecznych w zagranicznych ośrodkach naukowych (we Francji, Belgii, Holandii i Luksemburgu) oraz nawiązanie współpracy z francuskimi specjalistami od demokracji bezpośredniej. Badania przeprowadzane w ramach grantu zaowocowały publikacją kilku artykułów naukowych i wydaniem monografii pt. ***Proces ratyfikacji Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy i jego następstwa***.

Uczestniczyłam także w realizacji grantu badawczego pt. *Od wizji do rzeczywistości. Dziesięć lat dewolucji Walii* (nr grantu N N116355037, charakter udziału - wykonawca). Grant był realizowany w latach 2010-2011 na Uniwersytecie Szczecińskim (kierownik projektu – dr Bartłomiej H. Toszek). Badania przeprowadzone w ramach

tego grantu skutkowały m.in. wydaniem monografii pt. ***Od wizji do rzeczywistości. Dziesięć lat dewolucji Walii*** (autorzy: B.H. Toszek i E. Kuźlewska).

Kierowałam także międzynarodowym projektem badawczym pt. „Modern Democracy versus European Integration”. Projekt był realizowany od XI 2011 do XII 2012 r. w ramach działalności Centre for Direct Democracy Studies, finansowany przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; charakter udziału habilitanta - kierownik projektu. Pragnę zaznaczyć, iż Centre for Direct Democracy Studies zostało powołane w grudniu 2011 r. z mojej inicjatywy celem nawiązania szerokich kontaktów naukowych, wymiany doświadczeń i realizacji projektów naukowych. W projekcie uczestniczyli naukowcy z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych, a owocem prowadzonych badań było wydanie pracy zbiorowej (współredagowanej przez mnie) pt. *The Challenges of Modern Democracy and European Integration*, 2012 (eds. E. Kuźlewska, D. Kloza), Warszawa-Białystok, Wyd. Aspra – JR, ss. 249.

Drugim międzynarodowym projektem badawczym pod moim kierownictwem były wybory do Parlamentu Europejskiego. Tytuł projekt - “Elections to the European Parliament. Challenges and Prospects”, realizowany od IX 2012 r. do XII 2013 r. także w ramach działalności Centre for Direct Democracy Studies. Projekt finansowany przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; charakter udziału habilitanta - kierownik projektu. W projekcie uczestniczyli naukowcy z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych, a efektem prowadzonych badań było wydanie pracy zbiorowej (współredagowanej przez mnie) pt. *Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy*, 2013, (eds. E. Kuźlewska, D. Kloza), Warszawa-Białystok, Wyd. Aspra – JR, ss. 371 oraz zorganizowanie międzynarodowej dwuczęściowej konferencji naukowej „Joint Policy Forum Brussels - Białystok: Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy”, Organizatorzy konferencji: Institute for European Studies, Vrije Universiteit Brussel (Belgia) oraz Centre For Direct Democracy Studies, Wydział Prawa UwB; część pierwsza: Bruksela – 5 marca 2014 r., część druga: Białystok – 15 kwietnia 2014 r.

Uczestniczę także w międzynarodowym projekcie badawczym realizowanym w ramach działalności grupy badawczej Inicjatywa Helwecka, powołanej w marcu 2013 r. na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Celem Inicjatywy Helweckiej jest prowadzenie interdyscyplinarnych badań nad Konfederacją Szwajcarską (m.in. szwajcarskim systemem politycznym,

federalizmem, demokracją bezpośrednią itp.), wymiana doświadczeń i wiedzy związanych z badaniami w tym obszarze, a także realizacja grantów naukowych. Jednym z pierwszych projektów realizowanych w ramach Inicjatywy Helweckiej jest projekt pt. „Rola instytucji zgromadzenia ludowego (*Landsgemeinde*) w Konfederacji Szwajcarskiej” (kierownik projektu: dr hab. M. Musiał-Karg; charakter udziału habilitanta – uczestnik projektu). Projekt realizowany jest od kwietnia 2013 r., finansowany przez Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Celem tego projektu jest analiza znaczenia instytucji zgromadzenia ludowego występującego w kantonach szwajcarskich (Glarus, Appenzell Innerhoden) oraz w kantonie, w którym odstępiono od *Landsgemeinde* – Appenzell Ausserrhoden. Projekt podzielony jest na kilka faz: wyjazdy studyjne na zgromadzenie ludowe (kwiecień 2013 r. i maj 2014 r.), zorganizowanie konferencji naukowej w Polsce (Direct Democracy in Switzerland and beyond. Experiences and prospects, 9.12.2013 r. Poznań) i Szwajcarii (Impact of Europeanization on the Swiss political system, 5.05.2014 r., Lucerna) oraz przygotowanie publikacji na temat zgromadzenia ludowego w Szwajcarii.

5.3. Aktywność dydaktyczna

W ramach działalności dydaktycznej prowadzę zajęcia z następujących przedmiotów: Nauka o polityce, Politologia, Międzynarodowe stosunki polityczne i Usytuowanie, znaczenie i rola Polski w Europie.

Oprócz zajęć w jęz. polskim prowadzę także zajęcia w jęz. angielskim dla studentów zagranicznych w ramach europejskiego programu LLP-Erasmus: Direct Democracy in Europe oraz Contemporary Political Systems.

Prowadzę również proseminarium „Bezpieczeństwo państwa” dla studentów I stopnia kierunku bezpieczeństwo narodowe (łącznie 18 seminarzystów) oraz dla studentów II stopnia bezpieczeństwa narodowego (łącznie 17 seminarzystów). Prowadzę także seminarium „Polityka i kultura Europy” na studiach II stopnia dla kierunku europeistyka (jestem promotorem 39 prac magisterskich w latach 2010-2014). Zrecenzowałam także 3 prace licencjackie i 19 magisterskich.

W ramach podnoszenia własnych kwalifikacji zawodowych ukończyłam kurs e-learningu, co zaowocowało prowadzeniem części zajęć w oparciu o metody na platformie blackboard.

W ubiegłych latach prowadziłam następujące przedmioty: Makrostruktury polityczne (2005-2006), Wiedza o Europie. U źródeł tożsamości europejskiej, Europa współczesna (2007-2010), Polityka zagraniczna Polski (2008-2010), Cywilizacje europejskie (2007-2008).

5.4. Aktywność organizacyjna

Wiedzę i doświadczenie zawodowe wykorzystuję nie tylko w trakcie zajęć dydaktycznych. Udzielam się również organizacyjnie.

Od września 2008 r. jestem członkiem Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

Od 2012 r. pracuję na rzecz rozwoju kontaktów międzynarodowych Wydziału Prawa jako członek Komisji ds. Współpracy z Zagranicą oraz Koordynator Programu Erasmus ds. Studentów Przyjeżdżających. W ramach swoich zadań dbam o nabór studentów zagranicznych do programów wymiany studenckiej działających na Wydziale prowadząc rekrutację, nawiązując kontakty i inicjując nowe umowy o współpracy i wymianie (między innymi podczas corocznych spotkań Europejskiego Stowarzyszenia Wydziałów Prawa ELFA). Jestem także odpowiedzialna za program nauczania proponowany studentom zza granicy (obecny program obejmuje ponad 70 przedmiotów w j. obcych) i jestem ich opiekunem studiów podczas pobytu w Białymstoku. Dodatkowo, jako opiekun naukowy Koła Your Erasmus Support (YES) prowadzę program mentorski dla zagranicznych studentów nadzorując polskich studentów-mentorów.

Moje zainteresowania naukowe znalazły także odbicie w inicjatywie powołania w 2011 roku Centre for Direct Democracy Studies, międzynarodowego zespołu badawczego demokracji bezpośredniej działającego przy Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, którego jestem kierownikiem. Centrum prowadzi międzynarodową działalność badawczą, współpracując z ekspertami z kraju i zagranicy. Efektem są wspólne publikacje (seria European Integration and Democracy), konferencje i

seminaria (np. Joint Policy Forum dot. wyborów do Parlamentu Europejskiego).

Wchodzę także w skład zespołu badawczego „Inicjatywa Helwecka”, działającego na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UAM w Poznaniu. „Inicjatywa Helwecka” jest przedsięwzięciem naukowym zajmującym się prowadzeniem badań nad Szwajcarią. Z ramienia Inicjatywy 9 maja 2014 r. odbyło się międzynarodowe seminarium naukowe na Uniwersytecie w Lucernie.

Od X 2009 r. z ramienia ZNP pełnię także funkcję członka komisji ds. ocen okresowych pracowników Wydziału Prawa UwB.

Uczestniczyłam także w 3 zespołach wydziałowych: 1) powołanym przez Rektora UwB zespole ds. przygotowania programu dwuletnich magisterskich studiów European Studies w jęz. angielskim i/lub rosyjskim w latach 2011-2013; 2) powołanym przez Dziekana Wydziału Prawa Zespole ds. Strategii Rozwoju Uniwersytetu w Białymstoku w obszarze organizacja i rozwój (2013-2014); 3) jestem członkiem wydziałowego zespołu ds. programu Horyzont 2020.

Jestem członkiem komitetów redakcyjnych dwóch czasopism oraz jednej serii wydawniczej. Od marca 2013 r. jest członkiem Rady Naukowej (Editorial Board) w zagranicznym czasopiśmie naukowym „Baltic Journal of Law and Politics”, którego wydawcą jest Wydział Prawa Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (Litwa). W latach 1999-2005 pełniłam funkcję redaktora technicznego „Zeszytów Politologicznych”, którego wydawcą była Katedra Politologii Uniwersytetu w Białymstoku. Ponadto od listopada 2011 r. jestem redaktorem naukowym serii wydawniczej „European Integration and Democracy Series”, której wydawcą jest Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

Podczas mojej pracy zawodowej byłam członkiem komitetu organizacyjnego pięciu konferencji naukowych (w tym trzech zagranicznych):

- XV International Scientific Conference „10 Years in the European Union – Achievements, Problems and Expectations” organizowanej przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Turynie (Ryga, Łotwa) w dniach 29.05.2014 r.
- „Joint Policy Forum Brussels: Białystok: Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy”, międzynarodowa konferencja organizowana przez Institute for European Studies, Vrije Universiteit Brussel (Belgia) oraz Centre For Direct Democracy Studies, Wydział Prawa UwB; Bruksela – 5 marca 2014 r., Białystok – 15 kwietnia 2014 r.

- Konferencja międzynarodowa pt. „Language and Law – Traditions, Trends and Perspectives”, Centrum Prawniczego Języka Angielskiego, Wydział Prawa, Uniwersytet w Białymstoku, 13-14.06.2013 - członek komitetu organizacyjnego,
- Konferencja pt. „Court Culture – Conciliation Culture or Litigation Culture?”, Wydział Prawa, Uniwersytet w Białymstoku, 16.05.2013 r., - członek komitetu organizacyjnego,
- Konferencja pt. „Wschód i Zachód w globalnej i regionalnej polityce międzynarodowej”, Wydział Prawa, Uniwersytet w Białymstoku, 2009 r. - członek komitetu organizacyjnego oraz sekretarz konferencji.

Byłam także członkiem komitetu naukowego 2 zagranicznych konferencji naukowych organizowanych University Constantin Brancusi of Targu Jiu w Rumunii:

- The 2nd International Conference "Social Development, Administration and Justice", organizowanej przez Faculty of International Relations, Law and Administrative Sciences University „Constantin Brancusi,, of Targu-Jiu (Rumania) w dniach 17-19.05.2011,
- The 1st International Conference "Democracy, Innovation and Progress" organizowanej przez Faculty of Juridical Sciences and Letters, University Constantin Brancusi of Targu Jiu (Rumunia) w dniach 4-6.06.2010.

Moja działalność naukowa i organizacyjna została doceniona przez Rektora UwB. W 2006 r. otrzymałam nagrodę Rektora UwB za pracę naukową, a w 2013 r. nagrodę zespołową II stopnia za działalność organizacyjną.

5.5. Popularyzacja nauki

Podjęmuję także zadania mające na celu popularyzację nauki. Od 2009 r. pełnię funkcję sekretarza okręgowego Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym. W latach 2010-2011 organizowałam wyjazdy studyjne do Sejmu studentom I roku europeistyki. Na potrzeby zagranicznych studentów w ramach programu LLP-Erasmus opracowałam skrypt w języku angielskim: E. Kuźelewska, Contemporary Political Systems, Temida 2, Białystok 2008, ss. 48. Przygotowałam 4 rozdziały do podręcznika „Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne”, J. Stachura (red.), Białystok 2010, ss. 356.

Celem popularyzacji nauki uczestniczyłam w Europejskim Funduszu Społecznym w latach 2009-2011 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IV "Szkolnictwo wyższe i nauka", Działanie 4.1 - "Wzmocnienie i rozwój

potencjału dydaktycznego uczelni oraz zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy", Poddziałanie 4.1.1 "Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni". Projekt pt. „Opracowanie i wdrożenie programu nauczania prawniczego języka angielskiego z zastosowaniem nowatorskich materiałów dydaktycznych” [nr KSI POKL.04.01.01-00-507/08] zrealizowany został przez Uniwersytet w Białymstoku na Wydziale Prawa. W jego ramach przygotowałam treści programowe do nauczania o współczesnych systemach politycznych w języku angielskim. Zostały one wydane jako *Contemporary Political Systems* (w:) H. Sierocka, *Legal English, Niezbędnik przyszłego prawnika*, Publikator, Białystok 2011, s. 283-288. Podkreślić należy, iż publikacja opracowana przez dr Halinę Sierocką została uhonorowana prestiżową nagrodą *European Language Label* (europejski znak innowacyjności w dziedzinie nauczania i uczenia się jęz. obcych).

Decyzją Rady Wydziału Michigan State University, College of Law w styczniu 2014 r. zostałam powołana na wykładowcę w Summer School of Comparative US-EU Law (realizowanej na Wydziale Prawa uniwersytetu w Białymstoku). Program letniej szkoły jest akredytowany przez American Bar Association, Section of Legal Education and Admission to the Bar. W ramach tego program w lipcu 2014 r. będę prowadzić wykłady dla amerykańskich i polskich studentów na temat *Political Systems and Human Rights in Central and Eastern Europe*.

Elżbieta Kuźełska